

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра українознавства

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан

Філософського факультету

Іван КАРПЕНКО

2023 р.

Робоча програма навчальної дисципліни

«Історія української культури»

рівень вищої освіти	<u>перший (бакалаврський)</u>
галузь знань	<u>03 Гуманітарні науки</u>
спеціальність	<u>033 Філософія</u>
освітня програма	<u>Філософія</u>
вид дисципліни	<u>Обов'язкова</u>
факультет	<u>Філософський</u>

2023 / 2024 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою філософського факультету від «16» червня 2023 року _протокол № 6

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: Чугуєнко Михайло, кандидат філософських наук, доцент кафедри українознавства.

Програму схвалено на засіданні кафедри українознавства від “12” червня 2023 року протокол № 11

В.о. завідувача кафедри

В'ячеслав ПОТОЦЬКИЙ

Програму погоджено з гарантом освітньої програми «Філософія»

Гарант освітньої програми

Володимир ПРОКОПЕНКО

Програму погоджено науково-методичною комісією філософського факультету від «14» червня 2023 року протокол № 10

Голова науково-методичної комісії філософського факультету

Сергій ГОЛІКОВ

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Історія української культури» складена відповідно до освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми підготовки бакалавр Першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 033 «Філософія»

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни. Метою курсу є поглиблення знань студентів з історії та теорії української культури, ознайомлення з головними проблемами історико-культурного процесу в Україні в світовому і європейському контексті.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни – визначення ролі історії української культури в системі гуманітарних наук; ознайомлення з основами традиційної та модерної історіографії; висвітлення найважливіших дискусійних проблем; оволодіння сучасними засобами вивчення історичних джерел та наукових публікацій, прийомами їх аналізу та здобуття на цій основі практичних навичок для оцінки поточних процесів та явищ в галузі культури в контексті військового протистояння з російським ворогом, що надасть можливість сформуванню таких компетентностей:

Інтегральні – здатність розв’язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми у галузі філософії та гуманітаристики у процесі безперервного та актуального навчання, що передбачає застосування сучасних теорій та наукових методів;

Фахові – здатність аналізувати актуальні проблеми сучасності, використовуючи гуманітарні, суспільно-історичні знання.

1.3. Кількість кредитів 5

1.4. Загальна кількість годин 150

1.5. Характеристика навчальної дисципліни

Обов'язкова	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
1-й	1-й
Семестр	
1-й	1-й
Лекції	
32 год.	8 год.
Практичні, семінарські заняття	
32 год.	8 год.
Лабораторні заняття	
год.	год.
Самостійна робота	
86 год.	134 год.
Індивідуальні завдання	

1.6. Заплановані результати навчання

В результаті вивчення курсу студенти повинні знати: головні етапи та стадії, умови функціонування української культури; найважливіші події, явища, персоналії українського культурного життя; історичні форми розвитку культури в Україні; уміти аналізувати літературу з історії української культури; дискутувати з проблемних, суперечливих питань українського культурного процесу; визначати структурно-морфологічні особливості української культури; користуватися категорійно-понятійним апаратом; застосовувати знання з історії української культури у процесі розв'язання професійних завдань.

Програмні результати навчання – студент повинен мати спроможність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу, бути готовим до безперервного та актуального навчання; бути спроможним до критичної оцінки і прогнозування суспільно-політичних і культурних подій і явищ на підставі належного обсягу соціально-гуманітарних і професійно-філософських знань, надання консультативних послуг державним установам та громадським організаціям

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Культура України від давнини до ранньомодерних часів.

Тема 1. Вступ.

Предмет, мета, завдання та структура курсу. Періодизація історії української культури. Дослідження історії культури України: М. Грушевський, Д. Антонович, Д. Чижевський, І. Огієнко, І. Лисяк-Рудницький, О. Пріцак, Г. Грабович, О. Забужко, М. Попович.

Поняття «культура»: історизм, людський вимір, співвідношення із поняттям «цивілізація». Культурно-історичні епохи. Культурні домінанти в історії української культури. Дискретність української культури. Культурно-історичні регіони України.

Тема 2. Культура України в стародавні часи і добу середньовіччя .

Походження людського життя на території України. Археологічні культури. Матеріальна та духовна культура землеробів і скотарів. Трипільці : археологічна культура чи цивілізація. Проблема витоків української культури. Кочові народи та їх місце в розвитку культури. Культура Античного Причорномор'я. Матеріальна та духовна культура давніх слов'ян.

Київська Русь у перспективі «Захід-Схід»: західноєвропейські, Візантійські та азійські впливи. Великий Степ. Поширення християнства. Двовір'я. Мовний вимір. Проблема диглосії. Матеріальна та політична культура. Соціальні світи Русі: село, міста, церква, князі. “Книжність”. Література: переклади Св.Письма і писань отців церкви (Іоан Златоуст, Єфрем Сирич, Іван Дамаскін); Ізборники князя Святослава 1073 р. і 1076 р.; релігійні збірники: минеї, прологи, патерики; історичні хроніки, хронографи, палей; Апокрифи; повісті. Літописи. Іларіон “Слово о законі і благодаті”. Кирило Туровський. Клим Смолятич. Володимир Мономах “Поучення дітям”, “Паломник ігумена Данила”. Усна народна творчість.

Сакральна архітектура: Десятинна церква, Собор святої Софії у Києві, Спасо-Преображенський собор у Чернігові, Успенський собор Києво-Печерської Лаври.

Фреска, мозаїка, книжкова мініатюра.

Особливості матеріальної, політичної та духовної культури князівств Подніпров'я XII – перш. пол. XIV ст. Культура Галицько-Волинської держави. Київський і Галицько-Волинський літописи. “Слово о полку Ігоревім”, “Моління Даниїла Заточника”. Архітектура: Успенський Собор Єлецького монастиря, церква святої Параскеви П'ятниці (Чернігів), Троїцька Кирилівська церква (Київ).

Еволюція матеріальної та політичної культури українських земель Великого князівства Литовського. “Литовські статuti”. Освіта. Пересопницьке євангеліє. Літописання: Короткий Київський літопис; Західноруський, або Білоруський літопис. Початок книгодрукування. Значення діяльності Швайпольт Фіоля, Ф. Скоріни, І.Федорова. Архітектура. “Провінційний готицизм”. Церкви Богородиці (Рогатин), Богоявлення (Острог), Покровська (с.Сутківці), Дерманський монастир. Замки: Луцьк, Крем'янець, Меджибож, Дубно , Острог, Кам'янець-Подільський. Українське мистецтво на Галичині та в Польщі (Люблін, Сандомир, Краків).

Тема 3. Українська культура Нового часу (друга половина XVI ст. – кінець XVIII ст.)

Історичні умови розвитку: польські та російські впливи. Ренесансні та Реформаційні впливи. Просвітництво. Бінарність та діалогізм в українській культурі Нового часу. Українське козацтво як культурно-історичний феномен. Світ магнатів, шляхти, українського міста.

Культурно-політичні орієнтації українського суспільства: збереження традиційних православних цінностей; входження у західний римо-католицький світ; трансформація

православ'я і перетворення на рівноправних учасників європейських процесів із збереженням ідентичності. Церковні братства та їх роль в зміні соціодинаміки освіти, науки та культури. Багатомовність. Острозький науково-освітній та культурний центр: школа друкарня, науково-літературний гурток.

Криза української православної церкви. Полемічна література. Г.Смотрицький, С.Зизаній (Тустановський); Х. Філалет, М. Смотрицький, Іов Борецький, З. Копистенський, І.Вишенський.

П. Могила та його місце в історії української культури. Києво-Печерська Лавра і Києво-Могилянська колегія (академія) як науково-освітні і культурні центри.

Зародження театру: віршована шкільна драма, інтермедії, вертеп.

Кобзарство.

Греко-католицька церква та її вплив на розвиток культури.

Українська література XVII – XVIII ст.ст. Поезія: історичні пісні; думи; обрядова; віршова – Л.Баранович, І.Величковський, Д.Братковський, К.Зіновійв. Церковна проповідь. Історична література: “Синопис”; козацькі літописи Самовидця, Г. Грабянки, С. Величка.

Паломницька проза: В.Григорович–Барський. Архітектура. Світські пам'ятки: будинок К.Корнякта, гетьманські палаци, будинки старшини, магістратів.

Сакральна архітектура: Успенська церква (Львів), Преображенський собор Мгарського монастиря, Покровський собор (Харків), собор Св. Юра (Львів).

Живопис. Іконостаси та їх майстри:: І.Руткович, Іов Кондзелевич, Ктиторський портрет. Народна картина “Козак Мамай”. Гравюра.

Українсько-російські культурні взаємини в другій пол. ХУІІ-ХУІІІ ст.

Феномен українського бароко. Бароко як тип світосприйняття. Синтетичний характер форм українського бароко. Естетика українського бароко.

Розділ 2. Культура Україна в кінці XVIII-XXI ст.

Тема 1. Українська культура кінця XVIII – першої половини XIX ст.

Українське національно-культурне відродження кінець XVIII-перша пол. XIX ст.: причини, головні прояви. Особливості процесу формування національної самосвідомості. Українське відродження в системі суспільно-політичних та культурних рухів слов'янських народів: ілліризм, чеські, словацькі та болгарські будителі; “українська школа” серед польських письменників. Імперські реформи системи освіти в Росії та Австрії і їх здійснення в українських землях. Харківський, Львівський та Київський університети XIX-поч.ХХ ст. Розвиток науки. Історична думка: “Історія Русів”, Д.М. Бантиш-Каменський, М.Маркевич, М.Костомаров, А.Скальковський.

Розвиток української літературної мови. Граматика О.Павловського. Студії з української лексикографії П.Білецького-Носенка, М.Маркевича, П.Куліша. Поява українського правопису, що ґрунтується на фонетичному принципі (“Кулішівка”).

Усна народна творчість. Збирання та публікація її пам'яток: М.Цертелев, М.Максимович, П.Лукашевич, І.Срезневський. “Русалка Дністровая”.

Становлення нової української літератури. І.Котляревський, Г.Квітка-Основ'яненко, П.Гулак-Артемівський, Є.Гребінка, М.Шашкевич.

Тема 2. Українська культура другої половини XIX – початку XX ст.

Друкарство. Журналістика. Перші альманахи та збірники. Зародження професійного театру. Образотворче мистецтво. Архітектура. Т.Шевченко: життєвий шлях, поетична творчість, живопис. Освіта та наука Наддніпрянської та Західної України в другій половині XIX – на початку XX ст. Світ Української інтелігенції. Товариство “Просвіта”. Українська історична наука в боротьбі за збереження історичної пам'яті: В.Антонович,

М. Драгоманов, М. Грушевський, Д. Багалій. Поява українського книговидавництва і преси. “Основа”, “Київська старовина”, Літературно-науковий Вісник”. Українська література: еволюція тематики, проблематики, жанрів. М. Вовчок, А. Свидницький, Ю. Федькович, І. Нечуй-Левицький, П. Мирний, Б. Грінченко, М. Коцюбинський, Леся Українка, В. Винниченко, О. Кобилянська.

І. Франко та його місце в історії української культури.

Український театр та його роль у формуванні національної ідентичності: від професійних труп до професійних стаціонарних театрів. М. Кропивницький, М. Старицький, М. Садовський, П. Саксаганський. Українська драматургія.

Музика: С. Гулак-Артемівський, П. Сокальський, П. Ніщинський, М. Лисенко. Образотворче мистецтво. Передвижники і Україна. С. Васильківський, І. Труш, Т. Копистинський.

Архітектура українських міст: Київ, Львів, Харків, Одеса. Український архітектурний модерн.

Тема 3. Українська культура (1920-ті – 1991 рр.).

Національно-демократична революція і становлення нових соціокультурних реалій в Україні. Культурна політика українських урядів, більшовицького та білогвардійських режимів в 1918-1920 рр.

Політика українізації. Реорганізація народної та вищої освіти в УСРР в 1920-на поч. 1930-х рр. Всеукраїнська Академія Наук: напрямки та результати науково-дослідної діяльності. В. Вернадський. Література 1920-х років. Мистецькі течії: неокласицизм, пролетарські та селянські письменники, футуристи. Літературні організації: “Гарт”, “Плуг”, ВАПЛІТЕ. Літературна дискусія 1925-1928 рр. М. Хвильовий. Б. Антоненко-Давидович, В. Підмогильний, М. Зеров, М. Рильський.

Театральне мистецтво. Театр “Березіль” Леся Курбаса. Українське кіно. О. Довженко.

Образотворче мистецтво 1920-х рр. М. Бойчук. О. Архипенко.

Утвердження тоталітарного режиму в СРСР та його вплив на розвиток культури в Україні. Нищення творчої інтелігенції. “Розстріляне відродження”. Голодомор як спосіб нищення селянства – носія ментальних образів культури.

Особливості розвитку культурного життя українців в Польщі, Румунії та Чехословаччині 1920-1930-ті рр.

Українська культура в часи Другої світової війни.

Особливості розвитку матеріальної та політичної культури в УРСР в 1930-1980-ті рр. Українізація, індустріалізація та їх вплив на формування домінуючих ознак культури. Світ колгоспного селянства, міських робітників та інтелігенції. Феномен “радянської людини”, “совковості”.

Формування українського варіанту соціалістичного реалізму: література, театр, кіно, архітектура, живопис, музика.

“Відлига” і формування нових тенденцій в українському культурному житті. Шістдесятництво. В. Симоненко, Л. Костенко, І. Драч, М. Вінграновський, В. Стус. Українська публіцистика. І. Дзюба “Інтернаціоналізм чи русифікація?” В. Чорновіл “Лихо з розуму”. Є. Сверстюк.

Система ідеологічного контролю за літературою і мистецтвом в 1960-1970 рр. Посилення русифікації освіти, преси, книговидавничої справи.

Гуманістична течія в українській літературі: О. Гончар, П. Загребельний, М. Стельмах, Р. Іваничук. Апологетична течія в літературі: В. Канівець, А. Головко, В. Козаченко, В. Собко.

Українське кіно. С. Параджанов, Л. Осика, Ю. Ілленко, І. Миколайчук, Р. Балаян, К. Муратова. “Поетичне кіно” та його доля.

Тема 4. Українська культура кінця ХХ – початку ХХІ ст.

Історичні умови розвитку культури В Україні на рубежі ХХ-ХХІ століть. Інформаційна революція, глобалізація. Громадяни незалежної України в пошуках культурної ідентичності. Формування національної еліти. Культурна експансія Росії. Українська культура в протистоянні концепції так званого «руського міра» в контексті агресивної війни Росії проти України.

Українська публіцистика 1990- років – початку ХХІ ст. В. Яворівський, М.Рябчук, О.Забужко. Становище української мови. Культура національних меншин. Формування нової законодавчої бази розвитку культури: “Закон про мови в Українській РСР” (1989), “Основи законодавства про культуру” (1992). Державна національна програма “Освіта” (Україна ХХІ століття)” (1993).

Стан освіти: криза і спроби реформ. Втрати наукового потенціалу: відтік кадрів за кордон, руйнація наукових шкіл.

Проблема реституції культурних та історичних цінностей.

Боротьба за історичну пам’ять. Перевидання творів української історичної думки. Формування системи історичної та культурологічної періодики: відновлення журналів “Київська старовина”, “Збірник Харківського історико-філологічного товариства”; перенесення в Україну часопису “Сучасність”; нові журнали “Пам’ять Століть”, “Українська культура”, “Критика”, “Україна Модерна”, “Схід-Захід”, “Сіверянський літопис”. Конгреси українців.

Книговидавнича справа. Повернення заборонених творів української літератури. Українська література постмодерну: Ю.Андрухович, О.Ірванець, В.Неборак, Іздрік. Телебачення. Театр. Кінематограф. Музика. Сучасна українська блогосфера. Шоу-бізнес. Молодіжна субкультура в сучасній Україні.

Внесок української діаспори в розвиток української культури ХХ ст. Освітні та наукові інституції. Меценатство. П. Яцик. Література української еміграції: Є.Маланюк, В.Барка, І.Багряний.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	Усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		Л	П	лаб.	інд.	с. р.		л	п	лаб.	інд.	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Культура України від давнини до ранньомодерних часів.												
Разом за розділом 1	75	14	16			43	75	4	4			67
Розділ 2. Культура України в кінці ХVІІІ-ХХІ ст.												
Разом за розділом 2	75	18	16			43	75	4	4			67
Усього годин	150	32	32			86	150	8	8			134

4. Теми семінарських (практичних, лабораторних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість Годин денне/заочне
1	Вступ до історії української культури	2
2	Культура України в стародавні часи і добу середньовіччя.	6/2
3	Українська культура Нового часу (друга половина XVI ст. – кінець XVIII ст.)	8/2
4	Українська культура кінця XVIII – початку XX ст.	6/2
5	Українська культура (1920-ті – 1991 рр.).	8/1
6	Українська культура кінця XX – початку XXI ст.	2/1
7	Разом	32/8

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість Годин денне/заочне
1	Опрацювання першоджерел, наукової літератури, сучасного відеоконтенту	86/67
	Разом	86/67

6. Індивідуальні завдання

Не передбачені.

7. Методи навчання

Інформаційно-рецептивний, репродуктивний, проблемного викладу, евристичний, дискусійні. Методи роботи в умовах дистанційного та змішаного навчання: за умов впровадження карантинних та інших обмежень лекції та семінарські заняття проводяться в он-лайн режимі із застосуванням платформи ZOOM. Видами навчальної діяльності є: відеоконференції, відповіді на питання в чаті. За умов змішаного навчання семінарські заняття, написання контрольної та екзаменаційної роботи проводяться аудиторно.

8. Методи контролю

Оцінка успішності знань студентів здійснюється у формах поточного контролю (виступи на семінарах, контрольна письмова робота, усне опитування) і підсумкового письмового екзамену. Обов'язковою складовою є дотримання академічної доброчесності здобувачами вищої освіти, що передбачає: самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання, атестації (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей); посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про

авторське право і суміжні права; надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації. Порушенням академічної доброчесності вважається: академічний плагіат (оприлюднення чийось результатів дослідження як власних або тексту без вказання авторства); самоплагіат (опублікування власних раніше опублікованих наукових результатів як нових); фабрикація (вигадування даних чи фактів); фальсифікація (відома зміна чи модифікація вже наявних даних, що стосуються освітнього процесу чи наукових досліджень); списування; обман; хабарництво; необ'єктивне оцінювання; допомога учням під час оцінювання їх навчальних результатів чи створення перешкод під час оцінювання; вплив на працівника, щоб він здійснив необ'єктивне оцінювання.

9. Схема нарахування балів

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання								Екзамен	Сума	
Розділ 1			Розділ 2				Контрольна робота, передбачена навчальним планом			Разом
T1	T2	T3	T1	T2	T3	T4				
4	5	5	4	4	4	4	30	60	40	100

T1, T2 ... – теми розділів.

Критерії оцінювання навчальних досягнень

Для оцінки знань студентів використовують такі форми контролю: поточний, контрольна робота та екзамен.

Поточний контроль знань студентів здійснюється під час проведення семінарських занять протягом семестру і має на меті перевірку рівня підготовленості студента до виконання конкретної роботи. Оцінюється рівень знання студентами першоджерел, наукової літератури, уміння логічно та послідовно виступати під час обговорення питань плану семінарського заняття, ставити та відповідати на запитання в ході дискусії. Студент може набрати від 1 до 5 балів за кожний семінар, загалом – 30 балів.

Контрольна робота – полягає в оцінці засвоєння студентом частини навчального матеріалу. Проводиться у письмовій формі. Оцінювання знань здійснюється: за відповіді на питання першого рівня складності – 1-9 бали, другого – 6 балів, третього – 15 балів, максимально – 30 балів. Студент отримує від 28 до 30 балів, якщо відповіді побудовані логічно, виявляються фундаментальні знання термінів, понять, робляться змістовні висновки, представлені різні підходи до означених проблем та обґрунтоване бачення їх сутності. Від 20 до 27 балів студент отримує, якщо у відповіді представлені визначення основних термінів, понять, розкриваються всі питання, але присутня деяка непослідовність аналізу. Від 10 до 19 балів студент отримує, якщо відповідь побудована не дуже логічно, виявляються недоліки в розкритті відповідних понять, термінів, хоча їх загальне розуміння представлено, вона носить описовий, однобічний характер, демонструє відсутність самостійного бачення сутності проблем. Від 1 до 9 балів студент отримує, якщо відповідь дана не на всі запитання, не містить наукового обґрунтування проблем, відсутня логіка викладення матеріалу. 0 балів виставляється в разі відсутності відповідей на питання контрольної роботи.

Підсумковий контроль знань студентів проводиться з метою оцінки результатів навчання на завершальному етапі вивчення дисципліни у формі письмового екзамену в обсязі навчального матеріалу, визначеного навчальною програмою, і в терміни, встановлені навчальним планом. Екзаменаційні білети включають три питання, спрямовані на встановлення рівня загальної теоретичної підготовки студента, уміння аналізувати документи та літературу, максимальна оцінка – 40 балів.

Рівень знань на екзамені оцінюється:

37-40 балів, якщо студент дав правильну та повну відповідь на всі три поставлених питання, міцно засвоїв теоретичний матеріал, глибоко і всебічно знає зміст навчальної дисципліни, демонструє вміння пов'язувати події минулого із сучасним розвитком, логіку та аргументованість викладення (наведення прикладів, аналогій, знання головних дат з історії України), вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу, висловлює своє ставлення до тих чи інших проблем;

32-36 балів ставиться студенту, якщо він відповів на всі три запитання, добре засвоїв теоретичний матеріал, володіє основними аспектами з першоджерел та рекомендованої літератури, аргументовано викладає матеріал, висловлює свої міркування з приводу тих чи інших проблем, але припускається певних неточностей і похибок у логіці викладу теоретичного змісту або при аналізі практичного;

27-31 ставиться студенту у випадку, якщо він відповів на всі три запитання, в основному опанував теоретичні знання з навчальної дисципліни, орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, але відповідь є недостатньо аргументованою, виявляє неточності, невміння оцінювати факти та явища;

21-26 балів ставиться, якщо всі три питання розкриті неповно та/або логіка відповідей вимагає істотного виправлення;

1-20 балів студент отримує, якщо у відповіді не розкриті по сутності всі три питання, продемонстровано недостатнє знання фактичного матеріалу, наукових визначень, відсутні посилання на першоджерела та рекомендовану наукову літературу;

0 балів студент отримує в разі відсутності відповідей на питання екзаменаційного білету.

Здобувач освіти не допускається до сесії, якщо він не набрав впродовж семестру 10 балів.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка	
	Чотирирівнева шкала оцінювання	
90 – 100	відмінно	
70-89	добре	
50-69	задовільно	
1-49	незадовільно	

10. Рекомендована література

Основна література

1. Історія української культури: Зб. матеріалів і документів / Упоряд. Білик Б. та ін. К., 2000.

2. Історія Української культури: За ред. І. Крип'якевича. К., 2002 або *Ізборник. Історія України IX-XVIII ст. Першоджерела та інтерпретації* (litopys.org.ua)
3. Культура і побут населення України. 2-е вид., доп. та перероблене. К., 1993.
4. Культурологія: Українська та зарубіжна культура: Навч. посіб. / За ред М.М. Заковича. К., 2004.
5. Меднікова Г.С. Українська і зарубіжна культура ХХ століття: Навч. посіб. К., 2002.
6. Попович М. Нарис історії культури України. К.: АртЕк, 1999 або <http://litopys.org.ua/popovych/narys30.htm>
7. Українська культура: Лекції / За ред. Д. Антоновича. К., 1993 або *Ізборник. Історія України IX-XVIII ст. Першоджерела та інтерпретації* (litopys.org.ua)

Допоміжна література

1. Андерсон Б. Уявлені спільноти: Міркування щодо походження й поширення націоналізму. 2-ге вид., перероб. К.: Критика, 2001. 272 с.
2. Архів Розстріляного Відродження. Лесь Курбас і театр «Березіль» : Архівні документи (1927-1988). Т. 2. К.: Смолоскип, 2016. 504 с.
3. Асеєв Ю.С. Джерела: Мистецтво Київської Русі. К., 1980.
4. Багалій Д.І. Вибрані праці: у 6 т. Т.5: Історія колонізації Слобідської України. Ч.1. Харків : Видавництво Народної української академії (НУА), 2007. 575 с.
5. Білецький О.І. Від давнини до сучасності: Вибрані праці: В 2-х тт. К., 1960.
6. Білецький П.О. «Козак Мамай» – українська народна картина. Львів, 1960.
7. Білецький П.О. Українське мистецтво другої половини XVII-XVIII століття. К., 1981.
8. Білецький О.І., Дейч О.Й. Тарас Григорович Шевченко. Літературний портрет. 2-е вид. К., 1961.
9. Булашев Г.О. Український народ у своїх легендах, релігійних поглядах та віруваннях: космогонічні українські народні погляди та вірування. К., 1993 або *Український народ у своїх легендах, релігійних поглядах та віруваннях* (archive.org) *Український народ у своїх легендах, релігійних поглядах та віруваннях : Булашев Г.О. : Free Download, Borrow, and Streaming : Internet Archive*
10. Вишенський І. Твори. К., 1959.
11. Горленко В.Ф., Бойко І.Д., Куницький О.Г. Народна землеробська техніка українців. К., 1971.
12. Грабович Г. До історії української літератури: Дослідження, есе, полеміка. К., 1997 або <http://litopys.org.ua/hrabo/hr17.htm>
13. Грабович Г. Шевченко як міфотворець: Семантика символів у творчості поета. К., 1991.
14. Грабович Г. Шевченко, якого не знаємо. З проблематики символічної автобіографії та сучасної рецепції поета. 2-ге вид, випр. і доп. К. : Критика, 2014. 414 с.
15. Грицак Я. Подолати минуле. Глобальна історія України. К.: Портал, 2022. 432 с
16. Грушевський М.С. Історія Української літератури: В 6 т., 9 кн. К., 1993-1996.
17. Грушевський М.С. Історія України-Руси: В 11 т., 12 кн. К.: Наукова думка, 1991-2000. або на сайті *Ізборник* // litopys.org.ua
18. Гурницька Н. Багряний колір вічності. Харків, КСД, 2023.
19. Дзюба І. Інтернаціоналізм чи русифікація? / І.М.Дзюба. К.: ВД «Києво-Могилянська академія», 2005. 330 с.
20. Дзюба І. Тарас Шевченко. Життя і творчість. 2-ге вид., доопрац. К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. 718 с.

21. Жаборюк А. Український живопис останньої третини ХІХ – поч. ХХ ст. К.-Одеса, 1990.
22. Жадан С. Ворошиловград. Чернівці: Видавець Померанцев Святослав, 2023.
23. Жолтовський П.М. Український живопис ХVІІ – ХVІІІ ст. К., 1978.
24. Забужко О.С. Філософія української ідеї та європейський контекст: франківський період. К., 1993.
25. Забужко О.С. Шевченків міф України: Спроба філософського аналізу. 2-е вид., випр. К., 2001.
26. Запаско Я. Мистецтво книги на Україні ХVІ – ХVІІІ століть. Львів, 1971.
27. Затенацький Я.П. Українське мистецтво першої половини ХІХ ст. К., 1965.
28. Зеров М. Твори у двох томах. Т. 2. https://chtyvo.org.ua/authors/Zerov/Tvory_v_dvokh_tomakh_Tom_2/
29. Іван Котляревський у документах, спогадах, дослідженнях. К., 1969.
30. Іван Франко. Життя і творчість. К., 1956.
31. Ільєнко І. У жорнах репресій: Оповіді про українських письменників (За архівами ДПУ – НКВС). К., 1995.
32. Ілленко Ю. «Криниця для спраглих». Фрагмент спогадів майстра // https://ktm.ukma.edu.ua/show_content.php?id=1088
33. Ільницький О. Український футуризм 1914-1930. Львів, 2003.
34. Ісаєвич Я.Д. Братства та їх роль у розвитку української культури ХVІІ – ХVІІІ ст. К., 1966.
35. Ісаєвич Я. Джерела з історії української культури епохи феодалізму. К., 1972.
36. Історія української культури. К.: Наукова думка, 2001-2011. Т.1-5.
37. Історія української літератури: У 8 т. К., 1967-1971.
38. Історія українського мистецтва: У 6-ти т. К., 1966-1970.
39. Історія української музики: В 6 т. К., 1989-1992. Тт. 1-4.
40. Касьянов Г.В. Націогенез українців у сучасній історіографії: версії // Вісник Харківського національного ун-ту ім. В.Н.Каразіна. №504. Історія України. Вип.4. Х., 2001. С. 3-16.
41. Касьянов Г. Незгодні: українська інтелігенція в русі опору 1960-1980-х років. К.: Либідь, 1995. 224 с.
42. Кінан Е. Російські історичні міфи. К.: Критика, 2001. 284 с. або <http://litopys.org.ua/popovych/narys30.htm>
43. Корнієнко Н. М. Лесь Курбас: репетиція майбутнього. Київ: Либідь, 2007 // <https://elib.nlu.org.ua/view.html?id=1701>
44. Кравець О.М. Сімейний побут і звичаї українського народу: Іст.-етногр.нарис. К., 1966.
45. Кравченко Б. Соціальні зміни і національна свідомість в Україні ХХ ст. К., 1997.
46. Кувеньова О.Ф. Громадський побут українського селянства. К., 1966.
47. Культурне будівництво в УРСР: Найважливіші рішення Комуністичної партії і Радянського уряду. 1917-1959: Зб.док. К., 1961. Т.1-2.
48. Курносів Ю. Інокамислення в Україні (60-ті – перша половина 80-х рр. ХХ ст.). К., 1994.
49. Лизанчук В. Навічно кайдани кували: Факти, документи, коментарі про русифікацію в Україні. Львів, 1995.
50. Липинський В. Становлення і розвиток нової системи освіти в УСРР у 20-ті роки: Монографія. Донецьк, Видавництво Донецького технічного університету, 2000. 248 с.
51. Лисяк-Рудницький І. Історичні есе. В 2-х тт. К., 1994.
52. Літературна спадщина Київської Русі і українська література ХVІ – ХVІІІ ст. К., 1981.

53. Літопис руський : [переклад за Іпатським списком] : / Вступ.ст., приміт. і пер. Л. Є. Махновець. К.: Дніпро, 1989. 590 с.
54. Логвин Г.Н. З глибин: Давня книжкова мініатюра XI – XVIII ст. К., 1974.
55. Матеріали до історії Українського театру. К., 2016. // <http://www.etnolog.org.ua/pdf/stories/monografiji/2016/teatr.pdf>
56. Мицько І.З. Острозька слов'яно-греко-латинська академія (1576-1636). К., 1990.
57. Наливайко Д.С. Спільність і своєрідність: українська література в контексті європейського літературного процесу. К., 1988.
58. Нариси з історії українського мистецтва. К., 1966.
59. Національні відносини в Україні у XX ст.: Зб. док. і мат. К.: Наукова думка, 1994. 560 с.
60. Нечуй -Левицький І. Світогляд українського народу: Ескіз української міфології. 2-е вид. К., 1992.
61. Нікітенко Н.М. Собор святої Софії в Києві. К., 2000.
62. Нічик В.М., Литвинов В.Д., Стратій Я.М. Гуманістичні і реформаційні ідеї на Україні. К., 1990.
63. Овсійчук В.А. Українське мистецтво другої половини XVI – першої половини XVII століть. Гуманістичні та визвольні ідеї. К., 1985.
64. Откович В. Народна течія в українському живопису XVII – XVIII століть. К., 1990.
65. Пам'ятки братських шкіл на Україні (кінця XVII – поч. XVIII ст.). К., 1988.
66. Полонська-Василенко Н. Історія України. К.: Либідь, 1992. Т. 1.
67. Репресоване «відродження»: Про трагічну долю української інтелігенції. К., 1993.
68. Російщення України. К., 1992.
69. Русалка Дністровая: Документи і матеріали. К., 1989.
70. «Руська трійця» в історії суспільно-політичного руху і культури України. К., 1987.
71. Рябчук М. Від Малоросії до України: парадокси запізнілого націєтворення. Київ: Критика, 2000. 303 с.
72. Саксаганський П. Театр і життя. Мемуари. 1930 // <https://elib.nlu.org.ua/view.html?id=6867>
73. Сарбей В.Г. Національне відродження України. К., 1999.
74. Сверстюк Є. Блудні сини України: Зб. есеїв, літературно-критич. ст., виступів. К., 1993.
75. Семчишин М. Тисяча років української культури (історичний огляд українського культурного процесу). К., 1993.
76. Степовик Д. Українська графіка XVI-XVIII століть: Еволюція образної системи. К., 1982.
77. Степовик Д.В. Українське мистецтво першої половини XIX ст. К., 1982.
78. Тарас Шевченко: Документи і матеріали. 1814-1963. К., 1963.
79. Тимошенко А. В. Артикули Берестейської унії 1596 р. // Укр. іст. журн. 1996. № 2. С. 15-34. або на сайті // www.history.org.ua
80. Тобілевич Б.П. Панас Карпович Саксаганський 1859-1940: життя і творчість. Київ, 1957. 328 с.
81. Томпсон Е.П. Трубадури імперії. Російська література і колоніалізм. К., 2006. Або на сайті *Ізборник. Історія України IX-XVIII ст. Першоджерела та інтерпретації* (litorus.org.ua)
82. Українська література в загальнослов'янському і світовому літературному контексті: в 5 т. Т.1: Українська дожовтнева література і слов'янський світ. Київ : Наукова думка, 1987. 501 с.

83. Українська література XVII ст.: Синкрет. писемність. Поезія. Драматургія. Белетристика. К., 1987.
84. Українська література XVIII ст. Поетичні твори. Драматичні твори. Прозові твори. К., 1983.
85. Українська література XIV – XVI ст. Апокрифи. Агіографія. Паломн твори. Історіографічні твори. Полемічні твори. Переклад. повісті. Поет.твори. К., 1988.
86. Український драматичний театр: Т.1-2. К., 1959-1967.
87. Українці: народні вірування, повір'я, демонологія. К., 1991.
88. Ушкалов Л. Світ українського бароко. Харків, 1994.
89. Феномен Петра Могили: Біографія. Діяльність. Позиція. К., 1996.
90. Феномен української культури. Методологічні засади осмислення. К., 1991.
91. Франко І. Зібрання творів: У 50-ти тт. К., 1976 – 1986.
92. Харківський університет за 200 років. Х., 2004.
93. Хвильовий М. Твори: У 2 т. К., 1990.
94. Чорний Д. Лідер-символ-заручник: В. Винниченко і українське суспільство початку XX ст. // http://philosophy.karazin.ua/ua/kafedra/visn_ua/25/11_chorny.pdf
95. Чорний Д.М. По лівий бік Дніпра: проблеми модернізації міст України (кінець XIX – початок XX ст.). Х., 2007.
96. Чорновіл В.М. Пульс української незалежності: Колонка редактора. К., 2000.
97. Чорновіл В. Твори: В 10 т. Т.1-2. К., 2002-2003.
98. Шаповал Ю. Україна 20-50-х років: сторінки ненаписаної історії. К., 1993.
99. Шевченко Ігор. Україна між Сходом і Заходом. Нариси з історії культури до початку XVIII століття. Пер. з англ. Львів, 2001.

11. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Ізборник. Історія України IX- XVIII ст. Першоджерела та інтерпретації // режим доступу: lytopys.org.ua
2. Інститут історії України НАН України // режим доступу: <http://www.history.org.ua>
3. Кафедра українознавства філософського факультету ХНУ імені В. Н. Каразіна // http://www-philosophy.univer.kharkov.ua/ua/kafedra/metod_ua/horoshev_seminars.html
4. Трипільська культура // <http://www.trypillia.com>
5. Інститут українознавства імені І. Крип'якевича НАН України (Львів) // <http://www.inst-ukr.lviv.ua>
6. Інститут української археографії та джерелознавства імені М. Грушевського НАН України (Київ) // <http://www.gilan.uar.net/nasu/hiuass.html>
7. «Українська культура» журнал // <http://elib.nplu.org/object.html?id=1272>
8. <https://zik.ua/tv/project/istorychna-pravda?pg=5>
9. <https://www.youtube.com/channel/UC1Q2MLy0DEswY-1ZheTcYig>
10. Історія без міфів: <https://www.youtube.com/channel/UCXx3yVx9paWJ-BLZVqQ8CRQ>
11. Історична правда // <https://www.istpravda.com.ua>